

ZDRAV ODNOS DO VNUKOV

Mnogi starši se dobro zavedajo, kako težko bi bilo, če ne bi imeli starih staršev, ki jim lahko občasno ali pa tudi bolj redno priskočijo na pomoč. Če babica ali dedek ne upošteva določenih mej oz. si vlogo starega starša predstavlja drugače kot otrokovi starši, lahko nastane težava. O tem smo se pogovarjali s Katjušo Jakšič, specialistko zakonske in družinske terapije.

Kaj je tisto, kar lahko prav stari starši dajo otroku (in starši ne morejo ali morda težje)?

Med starimi staši in vnuki se splete vez, ki ni vezana na odgovornost, saj stari starši niso obremenjeni s preživljanjem vnukov, ne vežejo jih obveznosti in konflikti otrok-starši. V bistvu gre bolj za neke vrste zaveznitva. Velikokrat slišimo, da so stari starši za crkljanje, starši pa za vzgajanje in kaznovanje. Na tej točki stari starši dobijo ponovno priložnost obujanja sposobnosti branja in pripovedovanja pravljic, petja uspavank, crkljanja ... in s tem niso obremenjeni, kot so bili, ko so bili sami starši. Vnuki na drugi strani pridobijo zaveznika.

Odnos med vnuki in starimi starši je precej odvisen od odnosa med starši in starimi starši, kar konkretno pomeni, da nastane težava, če je vnuk potegnjen v nerazrešene konflikte le-teh. Tako bodo tako vnuk kot stari starši precej prikrajšani, če bo odnos med njimi prekinjen.

Če primerjamo vlogo starih staršev včasih in danes – se je kaj spremenila?

O tem piše Bogdan Žorž v svoji knjigi Stari starši in njihovo vzgojno poslanstvo, v kateri pravi, da imajo stari starši pomembno vlogo v družini in družbi. Če je njihova vloga okrnjena, trpijo škodo mnogi, saj so starši prikrajšani za dejavnega sodelavca, vnuki pa za »nenadomestljiv vir osebnega zorenja in zdravega odraščanja«. Tradicionalna vloga starega starševstva skorajda ni več mogoča, saj je tako socialna, psihološka in ekonomska vzgojna usmeritev zadnja desetletja skoraj odstranila stare starše iz živega sožitja z mlajšima generacijama. Žorž pravi, da so spremembe v načinu življenja in sožitja tako velike, da je težko loviti ravnotežje med primerno vlogo in vključenostjo starih staršev v življenje otrok in vnukov ter potrebo po samostojnosti in individualizaciji vsakega posameznika in družine.

Kako se odnos starih staršev do vnukov razlikuje od odnosa do svojih otrok?

Kot rečeno imajo stari starši po navadi bolj vlogo zaveznika in ne toliko vzgojitelja, ki kaznuje. Do vnukov so zaščitniški in po navadi »popravljajo napake«, ki so jih storili pri svojih otrocih. Dobili so novo priložnost. Za marsikoga je to obdobje prva možnost, da se enkrat v življenju mirno posveti otrokom in je z njimi lahko potrpežljiv. Odnos vnuk-stari starš je odvisen predvsem od celotnega družinskega sistema in odnosov v njem. Predvsem je odvisno od tega, kako so družinski člani med seboj povezani in koliko podpirajo odnose med različnimi generacijami, kar konkretno pomeni, da boljši

in spoštljivejši so odnosi med starši in otroki, več bo prostora za odnos med starimi starši in vnuki. Lahko bi rekli, da je pogoj za pozitivno staro starševstvo dosežen takrat, ko je stari starš obračunal s svojim otroštvom tako v čustvenem kot socialnem smislu, nato sledi še obračun s svojim starševstvom v smislu, da ne postane tujec svojim lastnim otrokom, ni posesiven, da ne projicira v svoje odrasle otroke in vnuke svojih lastnih napak, ki jih je kot starš storil, in da ni vedno do konca ustrezljiv. Tretji in zadnji temelj je, da zaupa svojim otrokom in vnukom, da obračuna s svojimi pričakovanji do lastnih odraslih otrok in do vnukov.

Ali se s prihodom vnukov spremeni tudi odnos med starimi starši in otroki (novimi starši)?

Lahko bi rekli, da se odnos precej spremeni. Nekateri se med seboj bolj povežejo, nekateri pa se odtujijo. Po navadi se ob poroki oziroma odhodu od doma ženska s svojo družino zbliža, moški pa oddalji. Če so odnosi zdravi, bo mati novorojenčka, še posebej, če je to njen prvi otrok, poiskala pomoč ravno pri svoji materi. Novo nastala mati je v tem obdobju najbolj ranljiva. Morda ne bo nikoli več tako zelo ranljiva kot ravno v tem obdobju. Ravno tako pa je to obdobje za njeno mater preizkus materinstva. To je še zadnje dejstvo osamosvojitve njene hčere. Od materine sposobnosti prepustiti hčeri, da postane samostojna mati, bo odvisno, če bo lahko postala v polnosti tudi babica. To konkretno pomeni, da ne bo kritizirala, ne bo vsiljiva, ne bo rivalska. Tako so stari starši postavljeni pred dejstvo in hkrati izziv, da sprejmejo svojega otroka kot odraslega, ki ima svoje vrednote, svoj pogled na vzgojo in družino. Ti pa niso nujno enaki tistim, ki jih imajo stari starši. Tako se lahko odnos med otroki in starši bodisi poglobi ali pa poslabša.

Obstajajo različni tipi starih staršev? Verjetno vsi stari starši vnukov ne dojemajo enako. Nekatero babice »živijo« za vnuke, druge pa menijo, da je njihov čas za vzgajanje minil in to raje prepustijo svojim otrokom ...

Teorij o tipih starega starševstva je več, omenim naj le osnovno razdelitev.

Formalno staro starševstvo je takrat, ko se stari starši veselijo svojih vnukov in se zanje zanimajo, se pa izogibajo vtikanju v njihovo vzgojo.

Staro starševstvo, ki je mišljeno kot neke vrste zabava, označuje igrive in neformalne odnose. Za njih so vnuki pravzaprav že kar igrače.

Nadomestni starši so tisti stari starši, ki prevzemajo redno varstvo vnukov in je za njih le to obveza. Tako začnejo živeti za vnuke in se nemalokrat v vzgojo tudi »vtaknejo«. Lahko zapadejo v kritiziranje, skušajo popravljati lastne napake, ki so jih zagrešili sami kot starši. Lahko so pretirano ustrezljivi in pozabijo na svoje lastne potrebe in želje.

Oddaljeni stari starši so tisti, ki so prisotni na formalnih praznovanjih, imajo pa le malo stika s svojimi vnuki. So tujci svojim otrokom in vnukom.

Ali se lahko stari starši vtikajo preveč? Kdaj je preveč in kako staršem postaviti meje?

Odgovor je, da, lahko je preveč vtikanja s strani starih staršev. Preveč vtikanja pomeni, da vsiljujejo svoja mnenja, nazore in vzgojne prijeme. To se po navadi zgodi takrat, ko ne dopustijo svojim odraslim otrokom, da bi vzgajali na način, ki je za njih tisti pravi. Tako začnejo starše degradirati, jih kritizirati, vsiljevati svoja prepričanja ...

Vse to je odraz tega, da svojim odraslim otrokom preprosto ne zaupajo. Oni enostavno vedo, kaj je za njihove vnuke dobro, vedo več in bolje znajo, kritizirajo, se vtikajo, delijo nasvete, ne da bi jih kdo prosil za njih ... Vsaka mlada mati se bo v svoji notranjosti začela spraševati, pa naj se tega zaveda ali ne, če se bo z rojstvom otroka lahko zanesla na mater ali pa bo med njima rivalstvo. Velikokrat se zgodi, da želijo na vsak način popraviti svoje napake, ki so jih zagrešili kot starši, česar se po večini niti ne zavedajo. Enostavno ne sprejmejo dejstva, da so vnuki otroci njihovih odraslih otrok in ne njihovi lastni.

Naloga starih staršev je tako na drugi strani sprejemanje povedanega in ozaveščanje, da s svojim posiljevanjem ne delajo v dobro nikogar. Ravno nasprotno, ustvarja se spor, kar lahko vodi v prekinitev stika. Tako bodo vsi prikrajšani. Mladi starši bodo sami vprašali za nasvet, če ga bodo potrebovali, sami prosili za pomoč, če jo bodo potrebovali. Ničesar naj se jim ne vsiljuje. Dovolj je, da starši vedo, da so stari starši tam, če jih bodo potrebovali. Pomembno je tudi opozoriti na dejstvo, da ni potrebno, da se stari starši do konca razdajajo, na sebe pa pozabijo.

Velja poudariti, da so stari starši v mnogih pogledih neprecenljivi, dokler upoštevajo otrokove starše. Tako so lahko v veliko pomoč in oporo staršem, hkrati pa dajo svojim vnukom veliko lepih sporočil in občutij, saj so vez med preteklostjo in prihodnostjo.

Otroci so na stare starše lahko zelo navezani, sploh če z njimi preživljajo večji del dneva v varstvu. Ali je strah pred tem, da bi imeli otroci raje njih, odveč? Ali majhen otrok razume različni vlogi?

Otroci, ne glede na starost, natančno vedo, kdo je njihov starš, zato je bojazen, da bi imeli vnuki stare starše raje od staršev, popolnoma odveč. To je možno le tam, kjer starši hudo zanemarjajo svoje otroke, stari starši pa so njihovi prvi skrbniki in dejansko prevzamejo vlogo staršev, pa še v tem primeru bodo ti otroci neizmerno hrepeneli po svojih starših.

Odnos med starši in otroki je nenadomestljiv. Navezanost je mehanizem, ki poskrbi za osnovno obliko posameznikovega jaza, ki pa je nastala v odnosu mati-oče-otrok. Nevezanost je na nek način določen stik z realnostjo človeških medosebnih odnosov in izhaja iz najzgodnejšega odnosa s starši. Navezanost omogoči, da se otrok počuti varnega in čustveno potešenega. Ve, da lahko od staršev odhaja in se vedno znova lahko tudi vrne. Navezanost je čustvena vez med otrokom in starši, ki pa je ključ za prihodnje odnose. Otrok neizmerno hrepeni po ljubezni svojih staršev in zanj ni hujše izgube, kot občutek, da to ljubezen lahko izgubi. Stare starše ima tako lahko nadvse rad, nikoli pa mu ne morejo nadomestiti staršev. Če so stari starši pretirano posesivni in se na vnuke že kar prisesajo, tvegajo, da jih kasneje zagotovo izgubijo. Če pa so stari starši topli in ljubeči, za otrokovo ljubezen pa ne tekmujejo s starši, so tako vnuki v njihovem varstvu na varnem, odnos se poglobi in je tako za vnuke kot za starše neprecenljiv, ne nadomesti pa ljubezni do staršev.

Katjuša Jakšič, specialistka zakonske in družinske terapije

Vir: Jakšič, K. Mama.si.: *Zdrav odnos do vnukov.*

<https://mama.si/strokovnjaki/druzinski-terapevt-svetuje/zdrav-odnos-do-vnukov-2>
(27. 3. 2023)